

Pamflet o ruských legiích.

V 1. sešitě XIV. svazku vojenského měsíčníku „Bellony“, jež vydává Wojskowy institut naukowo-wydawniczy (vojenský ústav vědecký a vydavatelský) ve Varšavě, byl na str. 22.—52. otištěn dlouhý článek „Desant bajkalski“, jež napsal polský námořní důstojník, kmr.-por. M. Burhardt. Tento článek zasluhuje u nás pozornosti nejen proto, že pojednává o jedné z nejzajímavějších a nejpozoruhodnějších operací našeho zahraničního vojska, nýbrž také pro způsob, jakým o ní píše. Neboť píše o bajkalském desantu způsobem, jehož nelze nechat bez obšírnější a důrazné odpovědi s naší strany.

Autor tohoto vzpomínkového vypravování nesloužil v našem vojsku na Sibiři, nesloužil ani v žádném ruském nebo snad spojeneckém oddílu, který tam po našem boku bojoval. K jezeru Bajkalskému v době příprav k desantu dostal se docela nahodile. „Hledě se dostat z 1. korpusu polského (z rajonu Minska, pozn. ref.) do polské armády ve Francii — vypravuje — měl jsem papíry (dokumenty), které mně vystavilo francouzské vyslanectví v Teheraně (v Persii) jako francouzskému dobrovolníku. Když se mi nepodařilo dostat se do Perského zálivu, dostal jsem od vyslanectví pokyn, abych se pustil do Murmanska nebo Vladivostoku. Podařilo se mi po dlouhé cestě přes stepi Zakaspické se dostat do francouzského vicekonsulátu v Samaře za několik týdnů potom, co města dobyli Češi; dále k Vladivostoku šly jen české transporty a ve vlcích bylo možno jezdit jen s dovolením českých úřadů. Na prosbu pana vicekonsula Comana velitel Samary major Rebenda mi dal k dispozici oddělení ve vagoně, který za týden dojel do Omska; tam pak díky laskavosti velitele stanice, rovněž Čecha, dostal jsem k dispozici celé kupé a dojel v něm do Irkutsku. Hlásil jsem se na generálním konsulátě francouzském a považoval pak za svou povinnost vykonat návštěvu u náčelníka štábu českých vojsk. Náčelník štábu divise, podplukovník ruského generálního štábu Ušakov, přijal mne velmi laskavě, bez chvíle čekání, třeba bylo mnoho návštěvníků. Sotva jsem mu řekl několik poklon a poděkování za laskavé chování českých velitelů vůči mně, když se obrátil ke mně prostě a bez okolků s návrhem..., abych se odvěděl „dobrým za prokázané dobré“. „Prosím vás,“ řekl mi, „v oddílech mi podřízených mám jen jednoho námořníka; neodepřete mi odborné pomoci, třeba jen v práci organizační — my musíme v největší rychlosti vypravit desant přes jezero Bajkal...“ Nemohl jsem odepřít... Podplukovníku Ušakovu jsem však při loučení řekl, že přirozeně učiním všechno, co bude v mé moci; že však ho prosím, aby nevydával žádného rozkazu s uvedením mého jména, jelikož soudím, že moje poslání záleží pouze v úloze poradce.“ (Str. 26/7.)

Když tedy takto územím našeho vojska jen projel, nemohli bychom mu konečně zazlívát vážné chyby ve zprávách o našem vojsku. Jako hned na počátku (str. 22.), že ve Vladivostoku byla

1. československá divise a 2. divise že měla za úkol si probít cestu do Mandžurie. Nebo o tom, že bolševici evakuovali na východ své (železniční) transporty z Omska, Barnaulu, Krasnojarska. A podobné nepravdy a nemožnosti. Nemohli bychom mu je zazlívát, kdyby z nich nečinil dalekosáhlé vývody. Kdyby tedy — nemaje potuchy o bojích našeho vojska od Penzy do Bajkalu, a třeba jen od Omska na východ — nebyl napsal, že to byla hra, že to byla práce velmi lehká, že to byl „vítězný pochod“ (marsz triumfalny) a že první vážnou operací byla teprve ta výprava přes Bajkal, k níž on sám také přiložil ruce. Polský důstojník jde však ještě dále; pronáší hned na počátku všeobecný úsudek o našem vojsku a o jeho cílech: „Pro československou divisi dobytí cesty do Mandžurie bylo nutností, protože: 1. bylo by to splněním snů o návratu do vlasti, kterými od počátku udržovali (kdo? pozn. ref.) náladu zajatců zoufalých zajatím; 2. nehledě na snadnou pomoc se strany Spojenců v tom případě — zabezpečovalo spojení s přístavy dalekého východu klidnou evakuací vojska i „kořisti“, o kterou vůdcům hnutí šlo velmi mnoho. Myšlenka Banky legií klíčila již tehdy.“ Co praví o těch zajatcích, tomu dobře nerozumím; k impertinenci o klíčení myšlenky bankovní, musím mu bohužel říci, že začala klíčit už dlouho před tím a daleko na západě, v roce 1917 — a myslím, už v roce 1916 — v Petrohradě, Moskvě a Kyjevě (někde i v jisté spolupráci s kruhy polskými). Ale tehdy, v červenci a srpnu 1918, se v našem vojsku na ni nemyslílo, protože nebylo na to kdy, protože naše vojsko mělo před sebou hrozný zápas, zápas na život a na smrt, v němž šlo o jeho existenci, v němž šlo o záchranu naší národní revoluce, v němž šlo o pomoc tomu ruskému hnutí, které se na osvobozeném území organizovalo.

Hned na prvních stránkách článku vidíte tedy, že jeho autor byl by měl možnost se o našem vojsku a jeho cílech podrobněji poučít, ale že té příležitosti nevyužil, že o nás si vytvořil představu na základě nějakých povídaní a klepů, bůh ví z kolikáté ruky, kterou dnes dává na veřejnost, aniž by se pokusil trochu ji opravit podle rozsáhlé literatury, která o těch věcech již je. Ale snad budou lepší jeho zprávy z doby, kdy sám do jisté míry působil v našich řadách, z doby před bajkalským desantem?

Bohužel, i zde jsme zklamáni. „4. VIII. podařilo se Čechům — vypravuje (na str. 24.) — opanovat zrovna polovici těžkého úseku od stanice Bajkal do stanice Věrněudinsk. Dobytí úvozu kultuckého na nejjižnější výběžku Bajkalu třeba připsat chrabrosti a vytrvalosti „bílého“ oddílu plukovníka Pepelajeva, který provedl daleký obchvatný pochod kolem hor po starém poštovním traktu (silnici) a zašel rudým do týlu. Jsouce velmi citliví na každý obchvat, dali se bolševici lehce vytlačit z celého úseku dráhy Kruhobajkalské (okružní bajkalské) až po stanici Kultuk.“ Nuže (viz Gajda, Moje paměti, str. 50 a n.) obchvatnou kolenu vyslanou z Tělmy ke Kultuku, složenou z oddílů československých (hlavně úderný prapor) a ruských, vedl podkapitán Dvořák (velitel úderného praporu). Oddíl plukovníka Pepelajeva, nikolajevský pluk, stál tehdy proti stanici Bajkal, oddělené od Kultuku 38 tunely, jež tehdy měli obsazené bolševici. „Lehký“ boj o Kultuk a západní část Kruhobajkalské dráhy trval od 13. července do 19.; Sludanky dobytý 20. července. Jak přišel p. B. k tomu datu 4. srpna, vědí boží.

„Revoluční komitét Zabajkalí — vypravuje p. B. na str. 24. — napjal všechny síly a vzmohl se na tolik, že po celé tři týdny zadržel

triumfální pochod Čechů.“ — Jak se těch tří neděl dopočetl, nevím; vidím však, že zapomněl uvést vyhození tří oblouků nejdelšího tunelu (č. 39.), které krajně ztížilo všechny operace a větší před obnovením vůbec znemožnilo; provisorní oprava byla dokončena teprve 11. srpna.

„Ustoupivše z úvozu kultuckého a ze stanice — čteme dále — zaujali rudí posice na stanici Murino a drželi se jí neobyčejně houževnatě, do té míry, že jednou ji docela protiútokem vyrvali bílým, při čemž způsobili citelné ztráty důstojnickému praporu, který jí dobyl. Něčeho takového — aby protínástup rudých dosáhl úspěchu — nebylo vidáno od počátku českého vystoupení. Porážka u Murina způsobila českému velitelství velmi těžkou hlavu,“ atd. (str. 24/5). Podle Gajdy (str. 53. a n.) a podle Ivičičových Tatranců (str. 106. a n.) slabé ruské části, postupující — před opravením tunelu — za nepřítelem, narazily na slabý odpor, obsadily Murino a zláhány tímto snadným úspěchem, daly se z vlastní iniciativy na další postup, ale narazily na velké síly bolševické a po těžkých ztrátách donuceny k ústupu až za Murino. To bylo koncem července. Tuto bezvýznamnou, nahodilou srážku p. B. nafoukl (tak jak to tehdy udělal velitel sovětských vojsk), ale ani slovem se nezminil o velké operaci ve dnech 4.—7. srpna, při níž naše vojsko ukořistilo dva obrněné vlaky, čtyři děla, 15 kulometů, sedm vlaků, mnoho pušek, střeliva atd. a asi 2.500 zajatců. (Gajda tamtéž, Ivičič str. 107 a n.)

Ani zprávy o samém desantu nejsou u něho spolehlivé. Na str. 40. udává přehled sil, které měly být převezeny na druhý břeh: český úderný prapor 300 lidí, barnaulský pluk „bílých“ 400 lidí, sotňa irkutských kozáků 80 lidí. Celkem tedy 800 bodáků (a šavlí) a 4 děla, jak udává též na str. 47. Podle Gajdy (str. 56.) by se obchvatná kolona podplukovníka Ušakova skládala ze 3 rot úderného praporu, 1 roty 7. a 1 roty 8. československého pluku, ruského barnaulského pluku (500 lidí), kozáckého oddílu (75 jezdců), 5. československé baterie se 4 děly a půl ruské baterie se 2 děly, úhrnem 1075 pěšáků, 75 jezdců a 6 děl. (Také Ivičič — na str. 110 a n. — vypravuje, jak se desantu zúčastnila 1. rota 7. pluku, jež jela na parníku Feodosii.) V cifrách je tedy rozdíl o půltčtvrtu sta pěšáků a dvě děla, o něž p. B. udává méně. Nebylo by to tak tragické, když jde o vzpomínky. Ale p. B. právě v těchto místech chce budit dojem naprosté přesnosti; udává i kolik koní a kulometů měly pěší oddíly, jak byly rozděleny na jednotlivé parníky a vlečné lodě, ba praví: „Maje dosti času (bezprostředně před odjezdem desantu) sestavil jsem si tabulku, která mi utkvěla v paměti“ — a pak jsou ty cifry: 800 bodáků, 4 děla.

Desantu samého se p. B. neúčastnil. Když mu Ušakov děkoval za pomoc a ptal se ho, co myslí dělat, když se výprava uskutečňuje, odpověděl mu, že má jen jedno přání, totiž uvidět, jaké budou výsledky toho všeho. Ušakov mu řekl, jestli pojede s nimi na druhou stranu, že rozhodně musí převzít nějaké velitelství; ale p. B. kategoricky odpověděl, že po dvou zkouškách české disciplíny musí odřít. (O těch zkouškách české disciplíny se ještě zmíním.) Zůstal tedy v Listvenničném a průběh výpravy podplukovníka Ušakova vypravuje podle slov ruského důstojníka, poručíka S., s nímž vedl přípravy k desantu. A ten tedy prý mu mezi jiným vypravoval také toto (str. 49 a n.):

Po vysazení oddílu dostal S. od Ušakova rozkaz, aby se dvěma parníky (Sibirjakem a Feodosií, pozn. ref.) a velkou vlečnou lodí se

pokusil napadnout bolševiky před Mysovou. Když se tam přiblížili, S. poručil baterii na vlečné lodi, aby dala několik salv do bolševického ledokolu Bajkala. Po druhé salvě dvě střely padly do lodi, jejíž posádka se ihned dala na útěk. S. přerušil střelbu. Na druhé lodi, Sibirjaku, úspěch střelby vyvolal touhu se také vyznamenat; proti rozkazu poručíka S., český důstojník, který byl na té lodi, počal loď, už opuštěnou posádkou, postřelovat granáty, patrně zápalnými. Po několika jistých ranách vybuchl na jezerním obru požár. Potom dal S. postřelovat samu stanici, což tam vyvolalo nevypsatelnou paniku.

Tuto příhodu bude nutno ještě podrobněji vyložit. Plukovník Všeticka, který se účastnil desantu jako velitel baterie, prohlašuje rozhodně, že posádka s Bajkalu utíkala teprve tehdy, když začal hořet, a od té chvíle, že nepadla ani rána; dále praví, že poručík Šulgovský — tak se ten ruský důstojník jmenoval — vůbec při té výpravě vojsku nevelel a do boje nezasahoval.

Při pozdější zprávě o tragické smrti podplukovníka Ušakova vypravuje p. B. (str. 50), že k tomu nešťastnému domnělému stano-
višti Barnaulců šel Ušakov jedině v průvodu mičmana*) br. K. (kterému se pak podařilo utéci). Je dobře známo, že ho provázela podpraporčík úderného praporu Staničič, který tam s ním zahynul. (Gajda, str. 58).

„Po zprávě o smrti podplukovníka Ušakova Gajda — podle slov p. B. (str. 50) — dal rozkaz, aby 18. VIII. nikoho nebrali do zajetí.“ To je tvrzení velmi odvážné. První zprávy o Ušakovu byly totiž, že padl do zajetí, a teprve dne 19. srpna odpoledne bylo zjištěno, že byl zabit, když se nalezla jeho zohavená mrtvola. Už proto je zpráva p. B. naprosto nepravděpodobná. Ze ovšem naši vojáci, zejména úderníci, s nimiž Ušakov přímo srostl, po zprávě o jeho umučení nepřátel nešetřili, kdo by se divil — byl to už 5. den strašného boje.

Své vypravování zakončil p. B. zmínkou o scénách rozdělování kořisti, které prý mu nadlouho utkví v paměti. „Z několika desítek vlaků bohatství, bolševiky naloupeného, intendantura „bratrské armády,“ podělovala svá vojska, rozprodávala místnímu lidu. Pouze „bílí“ spojenci oné armády byli zrovna tak otrhaní a zrovna tak jako vždy nedostali od vítězů nic než ubohé zbytky.“ Škoda, že neřekl, komu tam u Bajkalu se to prodávalo! Ale vážně! Výtka, že Gajda se nestaral o ruské oddíly, které byly pod jeho velením, a o lidi v nich, rozhodně není správná. Pamatuji se zcela určitě, že měl nepříjemnosti s Odbočkou Národní rady proto, že v té příčině jednal příliš samostatně, že ruským oddílům dával i z našich zásob.

To je ostatně takové paušální tvrzení, které je v jeho článku i jinde. „Bílí“ vypravuje — kteří tvořili celé pluky důstojnické, byli v rozbitých šatech; dlouho neholené tváře, vpadlá líce, svítící oči svědčily výmluvně, že tito důstojníci sloužící jako prostí vojáci jsou hnáni pouze touhou po pomstě a že pro ni snášejí postavení ne pánů ve vlastní zemi, nýbrž oddílu přiděleného k . . . bývalým vlastním jejich zajatcům, kteří měli větší smysl organizační a kterým zářila přece ještě nějaká vůdčí idea.“ Na několika místech uvádí domnělé výroky ruských důstojníků krajně nepřátelské proti našemu vojsku. Je těžko ho dnes kontrolovat tím spíše, že nikde není jmen ani svědků. Je konečně možné, že takovou nějakou větu slyšel. Ale je to zase jeho metoda, jako jsem uvedl

*) Lodní kadet.

hned na počátku, že klepy a nahodilé věty prohlašuje za naprostou všeobecnou pravdu. Neboť u Gajdovy skupiny poměr mezi Čechoslováky a Rusy byl tehdy dobrý. Příznačné pro p. B. je ostatně to tvrzení o celých plucích důstojnických. Člověk by si hned představoval několik tisíc důstojníků, kteří pod vedením českých praporčků slouží jako prostí vojáci v hadrech a vších, o chlebě a vodě. Kdežto zde běží o nevelké oddíly, které ve svých počátcích byly vytvořeny dobrovolníky důstojníky, ale velmi brzo se začaly doplňovat jinými dobrovolníky, takže důstojníci byli ustanoveni na velitelská místa. Ovšem oddíly byly malé a tak takový plukovník velel třeba oddílu v síle roty, ale za to přece Čechoslováci nemohli. Stávalo se, že vysoký ruský důstojník velící malému oddílu, dostal-li společný úkol s větším oddílem československým (větším početně, třeba měl menší název), byl podřízen veliteli toho československého oddílu, třeba ten měl obyčejně hodnost nižší. To je přirozené a bylo to nutné proto, že naši vojáci neměli někdy dost důvěry k ruským důstojníkům a ruští vojáci více důvěřovali československým důstojníkům než svým vlastním. Ostatně při desantu měli velení ruští důstojníci, Ušakov a Šulgovskij, před tím při operaci murinské byl velitelem smíšené skupiny obchvatné ruský důstojník, plukovník Pepelajev atd.

Jsou to zase jen projevy jeho odmítavého a nepřátelského poměru k našemu vojsku. Základní příčinou tohoto poměru bylo naprosté nepochopení pro duši našeho vojáka a pro základní myšlenku našeho odboje. Naše vojsko bylo a zůstalo „organizací, která se oslovuje „bratře“ a pokládá se za vojsko. Veze československou rotu na sever do vsi Dostojevské. „Dívaje se na „bratrskou“ rotu na mé palubě, myslil jsem si také, že kdyby na druhé straně bylo aspoň něco podobného vojsku, že títo moji chlapečkové jistě by neměli nejmenší chuti k vojančině, ale zůstávali by i dále čímsi podobným Maďarům a Němcům (zajatcům), které jsem prohlížel včera.“ Když rotu vysadil, pustil se s lodí na prostředek jezera směrem k protějšímu — bolševickému — břehu. Na palubě měl dělo a 9 československých vojáků s poddůstojníkem. „Neuplynula hodina, když český poddůstojník s celým sebevědomím obrátil se ke mně s otázkou, proč plujeme tam na tu stranu. Ačkoli pletl jazyk český s ruským, porozuměl jsem, že mi prohlašuje, že jeho „bratři“ naprosto nejsou naladění svádět boj, jestli nevědí, proč byli poslání. Jak jsem dovedl, vyložil jsem jim, že jestli jim jejich představení nepověděli, proč je posílají, nyní jsou příliš daleko, než aby se mohli ptát — a jediným velitelem pro mě zde jsem já a mne mají poslouchat; pakli se zřejmě bojí vyplnit můj rozkaz, čekám o tom určité hlášení a vrátím se hned do Listvenničného, kde budu mít s nimi další rozmluvu. Zrovna půl hodiny radili se ještě bratři — co dělat . . .“ Zatím dosáhl cíle své rozvědky a obrátil se zpět „k velkému uspokojení kormidelníka i Čechů.“

Představte si dobře tu situaci! Cizí důstojník, který ani neslouží v našem vojsku, si usmyslí, že si vyjede na rozvědku k protějším břehům ohromného jezera. Nikomu o tom nic neřekne, ani lidem, které bere s sebou, ani veliteli báze, odkud vyjel (div ho potom při návratu neobstřelovali). Když se ho vojáci ptají, kam je vede, hrubě je odbude. To se, myslím, nedělá ani v mobilisovaných armádách. I tam se cení zájem vojáků na podniku, i tam má být voják poučen, oč jde. Tím více to bylo nutné v naší dobrovolnické armádě. Tím

více v tomto případě, kde vojáky vedl cizí, patrně jim neznámý důstojník.

P. B. vyloženou příhodu uvádí jako jeden z dokladů nedostatečné kázně v československém vojsku. Je to pouze příspěvek k jeho vlastní charakteristice. K charakteristice člověka, u něhož k škodlivým vlastnostem aktivního carského důstojníka, které hodně přispívaly k vnitřnímu rozkladu ruských armád za světové války, se připojily nepěkné tradice polského szlachcica. Člověku bezděky napadne myšlenka: Jestli většina důstojníků v 5. polské divisi (na Sibiři) byla taková, nebyla to jedna z hlavních příčin jejich vnitřních nesnází a její konečné katastrofy (v lednu 1920 u Krasnojarska).

Druhý případ nekázně, vypravovaný na str. 43., je zase takovým příspěvkem k charakteristice důstojníka, přesvědčeného o své bohorovnosti, a je mimo to zcela pravdě nepodobný, že jej mohl vůbec přejít mlčením. Jen připomenou, že tam (i na druhém místě) mluví o štábu československého pluku na stanici Bajkal, ačkoli tam tehdy žádného štábu našeho pluku nebylo.

Důstojníci v československém vojsku jsou buď' včerejší praporčíci — mezi ně zařadil i Gajdu — anebo novopečení praporčíci. Nic nedovedou, ničemu nerozumějí, nezařídili pravidelného pozorování jezera, zbytečně se bojí neškodných bolševických děl na lodích, dávají mu směšné odpovědi, když je žádá o artilerii, jsou ubozí při nekázní svých vojáků.

O vnějším dojmu našeho vojska nakreslil p. B. tento obrázek (str. 36.): „Páni situace, Češi, jsou ve zcela nových uniformách ruských s lomenými nášivkami označujícími hodnosti na štítcích přišitých na rukávy — řekl bys: vzali od Rusů stejnokroj a od dowborczyků odznaky, nepřidavše ze svého nic kromě kalichů žlutou barvou namalovaných s hostíi obklopenou paprsky. Dobře živení a vymytí (to je také nedostatek? pozn. ref.), měli na tvářích velké sebevědomí; čerstvě pečení praporčíci a poručíci již našli čas, aby si dali přešít uniformy dobyté v bývalých ruských intendaturách na velké sibiřské dráze.“

Je těžko říci, co je v tomto odstavci větší, zdali nedbalost vůči tomu, co z našeho vojska tehdy kolem sebe viděl, či nenávisť, jež z těch řádků číší. Víme dobře, že kalichy jako odznaky byly jen v první divisi, z níž u Gajdy nebyl snad ani jeden voják, že ani tam nebyly žluté a že neměli hostíi, tím méně hostie s paprsky. S těmi dowborczyky je to přímo směšné. Dowborčíci jsou totiž vojáci 1. polského korpusu v Rusku, jehož velitelem byl generál Dówbór-Mušnicki. Nuže v tomto korpuse rozkazem č. 88, vydaným asi v polovici prosince 1917, bylo zavedeno nové označování hodností — dříve měli proužky na náramenících jako část ruské armády (tak jako naše pluky v Rusku) — a to lomenými nášivkami hrotem obrácenými dolů, našívanými přímo na rukávech (Henryk Bagiński, *Wojско polskie na wschodzie*, str. 164 a n.). U nás rozkazem z 30. prosince téhož roku byly zavedeny známé štítky s lomenými nášivkami hrotem nahoru obrácenými. Že by zde byl býval polský vliv, pochybuji, patrně stejný důvod vyvolal podobný následek: ruské nárameníky se už dále nosit nemohly a bylo nutno najít něco místo nich.

Je při tom ovšem podivné, jak tito maminčini synáčekové, v podstatě zbabělí, naprosto neukáznění, tato armáda „bratrská“ (slovo bratr a bratrský nenajdete u něho než v uvozovkách), vedená důstoj-

níky neschopnými a odborně nevyškolenými, jak mohli mít takové úspěchy. Pan B. snižuje a zamlčuje naše úspěchy, přehání neschopnost bolševiků, vyzdvihuje podporu obyvatelstva, podtrhuje práci ruských důstojníků i tam, kde jí nebylo. Uvedl jsem již příklad s Pepelajevem. O Ušakovu také praví (str. 42.), že byl vojenským pilířem celé československé operace od počátku až do dne tragického skonu. Kdežto činnost Ušakova začala teprve od spojení v Krasnojarsku (Novonikolajevsk, Marijinsk atd., to vše bylo bez něho) a celá akce skupiny penzenské, povolžské, čeljabinské, omské ovšem také.

Z uvedených dokladů je, myslím, patrné, že vypravování p. B. je spíše nenávidný pamflet, kterým se jeho autor opravdu zajímavě odvděčil za pohostinství. To je konečně věcí jeho vkusu, jeho povahy, jeho schopností. Jiná věc však je, jestli takové pamflety otiskuje odborná vědecká revue polské armády. Nemohli bychom mít nic proti tomu, kdyby někdo z polských důstojníků, kterých tehdy na Sibiři hodně se pohybovalo mezi námi, takže měli možnost hluboko a intimně nahlédnout do naší organizace, kdyby někdo z nich vypravoval o našem vojsku a našem revolučním hnutí věci ne zrovna lichotivé — která armáda, které revoluční hnutí jich nemá — jaké krvavé a zase komické romány dovedli by naši lidé vypravovat o V. polské divisi! Ale takové bezohledné, nevěcné tupení nemá mít místa ve vědeckém listě. Tím méně ve vědeckém listě vojenském; neboť vojna má vychovávat k čestnosti a poctivosti. Tím méně ve vědeckém listě armády polského národa, který je s námi spojen zeměpisným položením, jazykem a jinými pouty.

Ve vypravování p. B. je jedno místo, které se vymyká z mezí jeho výkladů a tvoří takřka celek pro sebe. Je to výklad podplukovníka Ušakova o našem vojsku. Pan B. se ho zeptal — mezi čtyřma očima — co soudí o Gajdovi a jak se cítí uprostřed toho vzpurného vojska, on, starý důstojník z povolání a Rus. „Ušakov s obezřetností vlastní starým ruským štábním důstojníkům, vycítil delikátnost mých otázek a odpověděl:

Víte — dnes jsou doby nenormální; ustálené hodnoty podléhají změnám... proto také soudy o operacích a způsobech jejich vedení musí být jiné, než ty, na které jsme přivykli. Jsem naprosto jist úspěchem, a to proto, že těm silám, jež dnes odborně řídím — třebaže jsou daleké dokonalosti, září vůdčí idea, která tam té sebrance na východním břehu jezera naprosto chybí. Neboť co může spojit Rusy, Maďary a Němce, jestli to není touha po lupu? Při tom my jsme vojskem — ať takovým či jinakým — kdežto tam to je nevázaná banda. U nás jsou praporčíci, tam v nejlepším případě — feldvébli. Mluvíte mi o Gajdovi. Jistě, je to praporčík. Ale je zosobněním podivuhodné myšlenky a zvláštní energie massy několikatisícové, která vykonala již mnoho, jak jste sám měl možnost se přesvědčit. Tvrdíte, že operace, kterou máme za několik dní provést, je vzor, je školní příklad, jak se to nemá dělat.* Ano, ale podle zásad, na které jsme přivykli. Ale ta massa, kterou vedu, nezná zásad... hraje va banque a dost. A vyhraje! Uvidíte. Vyhraje třeba jen proto, že útočí — a útočiti, to je nejlepší způsob postupu v každé operaci.

*) P. B. mu patrně řekl, co stojí na str. 41 n., že podnik ho od počátku do konce zarazel nedostatkem vojenského rázu; že ho stále trápila myšlenka, že se dělá všechno od a do z proti elementárním požadavkům techniky a zásadám námořního boje.

Jestli vám jde o můj vlastní vnitřní stav, mohu vám říci jen jedno, co je nejhorší. Přece, tam ti bolševici, to jsou Rusové, kdežto já vedu Čechy. Ale dnes je těžko povědět, kdo více hřeší před Ruskem, před vlastní, zdali ti, kteří se spojují s Čechy proti Rusům, či ti, kteří se spojují s Němci a Maďary proti Čechům a Rusům... To je tragédie každé ruské duše. Nevidím východu. Myslím, že dnes nikdo nemůže pronést rozsudku ani nad námi ani nad nimi — teprve v daleké budoucnosti to učiní dějiny.

Ostatně vítězů nesoudí. Jestli zvítězíme, bude právo na naši straně i v dějinách.

Jistě, těžko je mi v jednom směru; dá se to říci lehko: jsem jako jediný dospělý člověk mezi hromadou dětí — plných dobré víry a naivnosti. Bezděky se musím shýbat k jejich originálním názorům na strategii, taktiku a metody.

I já i vy, oba, my nejsme Češi...

Ale přece — musím jim přiznat, že je to národ zdravý, v němž otroctví nevyhubilo smyslu pro organisaci a snahy po sjednocení. V tom směru stojí o celé nebe výše než my i než vy, Poláci. Však vás v Rusku bylo třikrát tolik — a to ve vojsku, ne zajatců v táborech — a čeho jste dosáhli? Sebrali jste sotva 8000 bodáků v korpuse Dowborově. Mluvme upřímně: i u nás i u vás bylo rozdělení na pravici a levici, kdežto zde je to jen a jen levice. Je to lid selský, nemají třídy panské ani třídy inteligence, je to zdravá massa lidová, schopná jednat v houfu. A dosáhne svého cíle, uvidíte.“ (Str. 44. a n.)

„Neměl jsem možnosti pokračovat v této rozmluvě,“ připsal p. B. I když máme vážné pochybnosti, zdali ji zachytil správně a úplně, přece jsme mu i za to vděční. A přáli bychom si, aby se v rozmluvě s Ušakovem pokračovalo. V našem vojsku, v našem národě je dost důstojníků i vojáků, kteří Ušakova znali, někteří z nich snad mu stáli blízko; všichni by měli co nejpodrobněji zachytit a zapsat všechny své vzpomínky na něho. Nejen proto, že je to snad nejjasnější postava z ruských důstojníků, kteří s našimi vojáky žili a trpěli, bojovali a umírali, nýbrž i proto, že tu jde o nejzajímavější a nejdůležitější dobu z historie legií.